

בתור הוספה, נדפס כאן מש"כ מד"א וחבר הבד"צ
הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א

ע"ד קביעות מקום הדלקת נר חנוכה בביתו דוקא

א. כבר הורה זקן הי ניהו הט"ז סתרע"ז סק"ב ד"מי שיש לו דירה בעיר והולך פ"א חוץ לביתו וסועד אצל חבירו¹ פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פ"א אצל חבירו אלא צ' לילך בביתו ולהדליק שם, ואם אחזו תאות האכילה ואינו רוצה לזוז משם עכשיו יצוה לב"ב שידליקו עליו בביתו .. ואפי' לפמש"כ בסמוך דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא שם – היינו שעכשיו תהי' גם שכיבתו שם משא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שתים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו דזה הוה כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר² דאין שייך לו שם

לאחרונה מכת"י בשו"ת באר אברהם סט"ז).
[ודחק גדול לפרש ש"אין בידם לקיים המצוה" מצד הכרח המציאות (ולהעיר שבאבודרהם כ' בסתמא שלפי שאין להם בית תיקנו ברכת הרואה, והשמיט הא ד"אין בידם לקיים המצוה), ומכמה טעמי, חדא דהרי בזמנם כל הדלקתם היתה בחוץ, ומדוע אפי"פ להדליק בחוץ. ועוד, דהרי אפשר להדליק על פתח ביתו של אחר, או בביהכ"ס וכיו"ב (ועיי' בפ"י האשל על מגילת תענית (ירושלים, תרס"ח – עה, ב) שהקשה דאטו אקיקלתא דמתא שכיבי, ומוקי לה שנמצאים בבית אחרים). ומכאן מוכח תירה מזו, שצ"ל בביתו דוקא, ולא בבית אחרים, וכד' הט"ז כאן. ואין לומר שנמצאים במקום של גוים, דהרי מיירי שמברכים ברכת הרואה על נרות של ישראל. ועוד, דפ"ז מדוע הוקשה להו מ"ש ממוזזה שלא תיקנו ברכת הרואה למי שאי"ל בית, הא שאני הכא דבאמת מחוייבים הם מצ"ע אלא שאין להם אפשרות לקיים המצוה. ומכאן דבני"ח נמי פטורים הם כשאין להם בית.

ועוד יש להוכיח, דס"ל להתוס' (דלא זו בלבד שאי"ז חיוב אקרקפתא דגברא, ויש תנאי בקיום המצוה שצ"ל בית, אלא עוד זאת) שכל עיקר וגדר החיוב לא חל כ"א כשיש לו בית, דאלי"כ מאי קשיא להו ממוזזה, דהרי שאני מוזהו שכשאין לו בית מלכתחלה לא חל עליו החיוב, אבל בני"ח ה"ה חייב מצ"ע אלא שחסר א' מהתנאים דקיום המצוה, ושפיר תיקנו ברכת הרואה. ובעי"כ דס"ל דבני"ח פטור לגמרי כשאין לו בית. אבל ל"מ כן ברמב"ם ברכות פ"יא ה"ב ממשי"כ שבמוזזה ומקעה דומין לרשות לפי אינו חייב לשכון בבית החייב במוזזה ובמעקה, ובני"ח קרי ל"י (שם ה"ג) חובה. וראה לקמן בדעת הר"ן בזה. [וי"ל בפשי', שבני"ח חייב גם באהל ובספינה, ודלא כמוזזה. ואטו נימא שתפלין אינו חובה כיון שיש בני"א שאין להם יד. ובכלל, הלך אחר הרוב, ולא בשופטני ועסקין, דאטו אקיקלתא דמתא שכיבי. ועו"ל. ובפרט לשי' הרמב"ם שברכת הרואה שייך גם במי שמדליקין עליו. ק"ל].

וע"ד החסידות – להעיר מסה"מ תש"ד ע' 18: "במוזזה הפתח יש ב' מצות א' דאורייתא

(1) וראיתי לח"א שכוונת הט"ז לגבי עיקר קביעות מקום הדלקה לכתחילה. ונדחק טובא בל' הט"ז. ומש"כ בל' הט"ז בהתחלת הענין "פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא שהוא אוכל שם פ"א אצל חבירו" שמורה שבדיעבד אינו מעכב – דיוקא לא חזינא. ואדרבה – סתימת ל' הט"ז, ובפרט בהמשך דבריו, מורה להיפך ממש "דאין שייך לו שם הדלקה". ונוסף על הדוחק, הנה בשכנה"ג בהגה"ט כ' בדמקום שלא הדליקו עליו בביתו, ואוכל באקראי אצל אחר, מברך רק על הראי', ולא עלתה ע"ד שבאופן כזה בדיעבד עכ"פ ידליק שם (אא"כ נפרש בדבריו שכוונתו, שר"ל לברך על הראי' גם כשמדליקין עליו בביתו, וכשי' המרדכי, וכדמשמע בב"ח). ומודינא שמקום לקיים הדברים ולפרש בדי' הט"ז, שפתח דברו יאיר לגבי מקום קביעות המצוה לכתחילה (כי שם ביתו, או משום חשדא). אבל מ"מ בגמר דבריו אדם נתפס, ובהמשך הדברים מדגיש בל' צחה וברורה, שלא זו בלבד שזהו מקום קביעות המצוה לכתחלה, אלא שאם לא עשה כן אין לזה שם הדלקה כלל, והכל הולך אחר החיתום.

(2) כוונת הט"ז פשוטה ע"פ המבואר בפשטות בכמה דוכתי דני"ח חובת "ביתו", ול"ש מצות הדלקת ני"ח כ"א בביתו [אלא שבנוסף לזה, יש חובת הגוף שע"ז מברך ברכת הרואה ואכ"מ]. וד"ז אי"צ לפנים. אבל בראותי שכמה ממאספי אסופות נתחבטו בזה ובמחכ"ת העלו חרס בידם, וללא עיון הראוי באו לכלל טעות לחדש כאילו נחלקו בזה ראשונים ואחרונים, אמרתי אבואה בשערים אבואו היום אל העיון להוכיח שכ"ה לכו"ע, וכמ"ש כאן הט"ז בפשיטת. ומכבר הארכנו בכ"ז, ומשנה זו שנאה בילדותו, אלא ששבתי וראיתי שכבר דרכו בחלק מהדברים כו"כ מהמחברים, ומ"מ משנה ראשונה לא זהה במקומה, ולא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה, בתוספת נופך לפעני"ד ובדא"פ.

וזה החלי: מפשטות ל' התוס' (ד"ה הרואה – סוכה מו, א) ותוס' הרא"ש (שם) שכמה אנשים "אין להם בתים ואין בידם לקיים המצוה", מוכח של"ש לקיים מצוה זו כ"א בבית. וכן פירש בדבריהם מגדולי האחרונים, בעל שו"ת גליא מסכת (בתשובתו להגר"א אבלי שנדפסה

קמג. ועוד].

וכן עולה ממשיכ מהרש"ם (שו"ת ח"ד סקמ"ו) להתיר להדליק במסלת הברזל רק באופן ששילם ושכר מקום לדור במשך כל הלילה.

ושבו מצאתי שכן יוצא ממשיכ בפי האשל על מגילת תענית הני"ל, דעבד ל"ש במצות נר חנוכה כיון שאין לו בית דמה ששנה עבד קנה רבו (נדלא כהפ"ח, עיי"ש. ויש להעיר ע"ז, ד"ל דא"ז תלוי בדין בעלות, כ"א במציאות. אבל להעיר ממהרש"ם הני"ל).

ואחרי העיון יראה שכ"מ להדיא מדין קטן שהגיע לחינוך דמפרש לה המג"א (סתרע"ז סק"ח) דמירי שיש לו בית בפ"ע (דאל"ה יצא בהדלקת בעה"ב), ולכא"ו מאי שיאטי דבית הכא, דהרי כל שאינו בביתו, אפי' אין לו בית כלל, חייב בנייתו, ועכ"פ לאשתנופי בפרוטה.

וחדשים מקרוב באו לחקור בחקירה זו, אי צ"ל בית דוקא, אבל המעיין ישר תחזינה עינימו, שסתימת כל הראשונים ואחרונים, שאין שם הדלקה ברחוב כלל. [ניתירה מזו, שבראש יוסף למהר"י אישקאפא (או"ח סתרע"א – איזמיר תי"ח) כתב בדעת רש"י שמדליק בפתח הבית ולא בפתח החצר הפונה לרשות הרבים, כדי שלא יאמרו שהנחו הנרות להאיר להולכים ברחוב].

ויש שהביאו רא"י לסתור מדי הר"ן (שבת כג, א) בדין אכסנאי שאינו כמוזזה דמי שאין לו בית פטור ממנה [ועד"ז הוא בסי' אהל מועד שער מ"ק. ואר"ח אות יד. ושם שאינה חובת הפתח כמוזזה, ולכן אינו מדליק בכל הפתחים, וחייב בנייתו גם כשדר בעלי]. ולא קרב אז"ז, דאיהו קאמר דשאני חנוכה ממוזזה, שמוזזה מי שהוא אכסנאי פטור ממוזזה, אבל בחנוכה ה"ז חובת גברא וחייב אפי' במתאכסן בבית חברו. [ושייך להחקירה באחרונים אי חובת בית היא או חובת גברא, כנ"ל. אבל להעיר מל' הרמב"ם (הל' מזוזה פ"ה ה"יא) דמזוזה חובת הדר היא ואינה חובת הבית]. אבל מעולם – נתכוון לחייב במי שנמצא ברחוב. ואדרבה – בדין אכסנאי גופא מודגש שאז"פ לקיים מצוה זו כ"א בביתו, ואמטו להכי מי שאינו בביתו אי"ל לקיים מצוה זו כ"א ע"י שמשותף בפרוטה [איך שלא נפרש גדר ההשתתפות]. ולהעיר, שמצאתי בכת"י לרבינו נפתלי הירץ טרויש מפרנקפורט (נדפס בצפונות טבת תשי"ט) שני ברור מדבריו שמפרש בל' הגמ' "נר איש וביתו", דהיינו בית ממש כמשמעו (ולא כלישנא דקרא "איש וביתו", כלומר בני ביתו. וראה שו"ת זכר יהוסף ח"ב סרמ"ג בענין זה), ואמטו להכי הקשה מאכסנאי למה חייב כיון שאין לו בית, עיי"ש. ואינה ה' ליד ומצאתי בדקדוקי סופרים שהביא מכת"י בגי' הגמ' הני"ל "איש וביתו" ס"ד אלא "איש בביתו", והדברים קילורין לעינים. –] בדק"ס שם כי עלה: ואינו יודע פי' ולכא"ו כוונתו להקשות האם דלא ניתח להו למימר איש וביתו, דהרי נשים חייבות בנייתו. אמנם בקובץ כנסת הגדולה (ספר ג – ווארשא תרנ"א, דמ"ח בסי' ילקוט דוד) כי האדר"ת ז"ל לפרש בזה לפי דרכו, דר"ל שאי"ז חובת גברא כלל, עיי"ש].

ומשיכ כמה מהראשונים שהדלקת ביהכ"נ באה לפטור ולהוציא האורחים שאין להם בית – ראה לקמן הערה 15 בארוכה, דאדרבה

.. מצות מזוזה .. והבי מצוה מדרבנן כעין דאורייתא והיא מצות הנחת נ"ח. ונתי בלקו"ש ח"ה ע' 322, ושם הערה 3*, החילוקים שביניהם ע"ד ההלכה. אבל בסה"מ תרמ"ג ע' לה כי ש"ניח אינו שייך לפתח הבית דוקא אלא העיקר שיאיר ברה"ר", משא"כ מצות מזוזה. אולם, שם הכוונה מצד תוכן המצוה, דמטרת המצוה אינה לפעול בהפתח. וד"ל.

ואכן, בכמה אחרונים כתבו שהוא (כעין) חובת הבית, והיינו דלא רק שהבית הוא תנאי בדין הדלקה, אלא שמלכתחלה ה"ז חובת הבית – פנ"י שבת כא, א. וי"ה בשפ"א שם (בא"ו"א קצת). וראה שו"ת חכם צבי (תוספות חדשים ס"יג. וביתר ביאור – בזכרון שמואל (רוזובסקי) סימן יט אות ד. ניר לדוד (פינקל) חנוכה פ"ד. ולפלא שלא הביאו ד' החכ"צ המפורשים בנדון). ועי' גם בשו"ת באר אברהם (להגר"א אבלי) סט"ז. דברי יעקב (שור) ס"י עח. שבילי דוד (בפי' המג"א סתרע"ז סק"ו). כלי חמדה פ' קרח ע' פג. ועוד. וכדיוק ל' הרמב"ם (חנוכה פ"ד ה"א – הובא בכמה מהני"ל) "מצוה שיהי' כל בית ובית מדליק נר אחד", ולא כי "שידליקו בכל בית" (וכו"ב). ובמק"א הארכנו שע"פ"ז יומתק גם מש"כ הרמב"ם בריש הלי' חנוכה "על פתחי הבתים", דא"ז רק דין בפרטי הלכות מקום ההדלקה (שבהלכות שלאח"ז), כ"א עיקר ויסוד החיוב. [ולהעיר, שגם בנוגע לשעת הסכנה שמוניח על שולחנו, דייק הרמב"ם לכתוב (בשינוי מל' הגמ') ש"מניח אדם נ"ח בתוך ביתו מבפנים"]. ועיי"ג"כ בבאה"ל (סתרע"ז ד"ה אשה) בסו"ד ש"עיקר החיוב מונח על הבית". וראה בהררי קדם סק"א בדיוק ל' הראשונים בנדון.

לאידך, בכ"מ (ראה בהנסמן בכמה מהני"ל) מוכח דחייב ההדלקה הוא חובת הגוף, שעל כא"ו"א מוטל שיהי' בביתו נר דלוק (ראה ל' אדה"ז בשו"ע סרס"ג ס"ה), והדלקת א' מבני הבית מהני מטעם שליחות (עיי"ש בקו"א סק"ב), ואכסנאי שאין מדליקן עליו בביתו, חייב להשתתף בפרוטה לפטור יד"ח מחובת הדלקה המוטלת עליו, אלא שחייב זה דחובת הגוף אינו אלא כשנמצא בבית ולא בהולך בדרך, דמצות חנוכה "נר איש וביתו". ועי' בשו"ת בית שערים שס"ב. ואכ"מ בכ"ז.

ואיך שלא יהי', לכ"ו"ע אא"פ לקיים מצוה זו כ"א בבית. ובאמת, מוכח כן מקירא דהא מילתא, שאפשר להוציא מהדלקת נ"ח כל ב"ב – דהרי לא מצינו כן בשום מצוה אחרת שאפשר להוציא אחרים יד"ח רק אם גרים בביתו (עכ"פ ע"י השתתפות בפרוטה), וטעמא בעי. ועכצ"ל, דה"ט כיון דמצוה זו מלכתחילה לא חלה כ"א בביתו, וממילא דינה כמצות נר שבת שאף שהיא חובת גברא, טעמא משום שלום ביתו, ומוציא כל ב"ב, או יתירה מזו (כפי' החכ"צ הני"ל וסיעתו שהיא) כמוזזה שהוא חובת הבית].

וכן נקטו גם בנוגע להלכה ולמעשה בשו"ת באר אברהם הני"ל. שו"ת פני מבין (סרכ"ו). ברכת הבית שער נד. שבילי דוד סתרע"ז אות ב. ועוד כי רבו מלספור. [ובזמן האחרון – מקראי קודש (חנוכה ס"יח). שו"ת מנחת שלמה ח"ב סני"א וסני"ח. שו"ת אג"מ יו"ד ח"ג סיי"ד אות ג. אהלך באמתך פל"ט. שו"ת שנה הלכות ח"ז ספ"ז. מועדים וזמנים ח"ב ליקוטים לסימן

לח | לוח יומי, הלכה למעשה – חנוכה תשע"ו, שנת הקהל

בשו"ת אג"מ (יו"ד ח"ג סי"ד אות ה) דל"מ לפרש כן ברש"י, דא"כ הול"ל בפשיטות "מי שאין לו נרות" וכדו. אמנם בשבלי הל"ק סקפ"ו כ' (לענין אחר) "מי שהי' בדרך או שהולך בספינה ולא הי' לו נר [בפרדס הגדול סקצ"ט – מה] להדליק". [ולחעיר שעד"ז הוא בש"ה"ל (סקצ"ה) – הובא להלכה בשו"ע או"ח סתרפ"ח סי"ח] לגבי מקרא מגילה [ב"ב עיר שהיה בא בספינה או בדרך ולא היה עמו מגילה], וכן (בש"ה"ל סרי"ח). ובאמת כ"ה כבר בתשובות הגאונים בסי' שערי תשובה סק"ז. ועוד] לגבי קידוש "מי שהי' בא בספינה או בדרך ואין בידו יין"]. אלא שיתכן דמילי מילי קאמר, שהולך בספינה, וכן מי שלא הי' לו נר, ודוחק. אמנם, בכתי"י מבית מדרשו של רש"י (שבסי' מאורות הראשונים ע"י קנב), נמצא כע"ז, ושם הי' מתוקן יותר: "מי שהי' מהלך בספינה או שהי' בדרך ואין לו נר ש"ח להדליק", ולי"פ דתתיי קאמר, מהלך בספינה שאינו מדליק **מצ"ע**, או שנמצא בדרך ואין לו נרות. ועצ"ע, דהרי בלא"ה מיפטר בדרך כיון שאינו בבית. וי"ל בפשיטות, דנמצא בבית בדרך, אלא שכיון שאינו בביתו הרגיל ונוסע ממקום למקום אין לו נרות אתו. וראה זאת מצאתי בלי' התוס' רי"ד (שבת כג, ב) "שיושב בספינה או שהי' הולך מעיר לעיר ולא הי' יכול להגיע לעירו ולא **לו באותה העיר**". ומאריכות לשונו נ' שא"י להדליק כיון שאין לו בית שלן שם. שוב מצאתי בילקוט מעם לועז פ' בהעלותך (שנכתב ע"י ר"י מאגרסו בשפת לאדינו) שכי' בספינה אין לו שם מקום להדליק הנרות". וקי' לסמוך ע"ז, ובפרט שא"י אם התרגום מדויק.

[ואמנם מד' הלבוש הנז' לגבי ברכת הרואה, מזה גופא ראי' מוכחתי בפ"י "ספינה" שבפירש"י, דהרי בלבוס מחד גיסא כי להדליק בספינה משום ברכת הרואה (כשאינו רואה נרות של ישראל) כנ"ל, ולאידך הביא (בסתרע"ז) ד' רש"י שמי שאינו עתיד להדליק כגון שהולך בספינה ורואה נ"ח שבעיר מברך ברכת הרואה. ומשמעות הדברים, דמצד גדרי המציאות שייך שפיר להדליק בספינה (ולכן מדליק שם כשאינו רואה נ"ח שבעיר), אלא שא"י"ב חובת הדלקה (אא"כ כשאינו רואה נרות), אם לא שנפרש בדוחק הכי גדול, דמיירי בספינות שונות (שאפשר להדליק ושלא"פ להדליק שם), או במצבים שונים (שיש בידו נרות בספינה, ושאין אצלו נרות). וככל הדברים האלה הוא גם בד' הב"י, שהביא ב' דינים הנ"ל: שמברך ברכת הרואה על נ"ח שבעיר כשנמצא בספינה ואינו מדליק (בסתרע"ז ד"ה ומי"ש ודוקא), ושמדליק נ"ח בנמצא בספינה ואינו רואה נ"ח (בסתרע"ז ד"ה עוד לשם), מבלי להעיר על החילוקים שביניהם. [ומה שהקשו האחרונים דהני מילי סתראי ניהו – הוא מטעם אחר, דס"ל להנך אחרונים, דהמחבר (בב"י וכן בשו"ע) זיכה שטרא לבי תרי גדר ברכת הרואה. ואכ"מ]. ואף גם זאת, שבב"ח סתרע"ז תרע"ו (ד"ה ומי"ש שאין) כי וז"ל: והכי משמע מלשון הרא"ש והסמ"ק והאגודה שכי' בסתם דהמהלך בספינה ורואה נרות שהדליקו בעיר והוא אינו מדליק מברך על הראייה וכי', והא דכי' ספינה משום דבלא ספינה יכול להדליק באושפיו מקום שלן שם עכ"ל. הרי שנתקשה להסביר דמברך ברכת הרא"י אע"פ שמדליקו

הי"ז ראי' לסתור, יעוי"ש. ובכל אופן, להלכה ולמעשה נקטינן שא"פ לצאת ידי"ח נ"ח בביהכנ"ס, וכל' ס' המנהיג הלי' חנוכה) "דאין חיובא בביהכ"נ להדליק נ"ח, כ"א בבית שאדם דר בו". ואל תשיבני ממש"כ האר"ח (הלי' חנוכה אות יח. וכ"ה בסי' המאורות שבת ספ"ב) דהמהלך בספינה מדליק שם ודיו – כי גי' צ' לפנים, דברש"י (ד"ה הרואה – שבת כג, א) כתב בשם רבותיו שבספינה שאין בידו להדליק מברך ברכת הרואה, ונמצא שלרש"י (ועוד) א"ח בהדלקה כשאנו בביתו. [וכ"ה לי' הסמ"ג (עש"ן ה) "יושב בספינה שאין לו בית". ובסי' אהל מועד (שער מו"ק דרך א נתיב ז): "מי שאין לו בית להדליק נ"ח". וצ"ע"ק הלי' בסי' עץ חיים (לר' יעקב חזן מלונדיש) הלי' חנוכה "שהיה בא בספינה ואין לו בית להשתתף וגם אין נשוי". ולכא"ו צ"ל "ש"אין לו בית" כבסמ"ג]. וכוות"י נקטו רוב הראשונים (ע"טור הלי' חנוכה. סמ"ג עש"ן ה. סמ"ק סרי"פ. אגודה סל"ז. תורי"ד שבת פ"ב. רא"ש שבת פ"ב סי"ח. ועוד. ושיטה זו דוקא הובאה ביתה יוסף), והכי נקטינן.

אבל האמת יורה דרכו, דקושיא מעיקרא ליתא, דטעם ההדלקה בספינה הוא מטעם אחר, מצד החיוב לראות הנרות לזכרון הנס (והאר"ח לשיטתו קאי (הלי' חנוכה אות יג) דחייב להדליק בכדי לראות הנרות). והחיוב לראות הנרות מתקיים גם כשאנו בבית – ראה בלבוס סתרע"ז ס"ב שנקט לדוגמא בדיני ברכת הרואה – "ההולך **ביער** או בספינה". ובהיותי בזה, אמרתי אבואה העיר"ה, דאדרבה, בדיני ברכת הרואה גופא מודגש דל"ש קיום מצות הדלקת נ"ח כשאנו בביתו, ולא אמרו כ"א להדליק מצד מצות ראיית הנרות לזכרון הנס, דהרי ז"ל הב"י סתרע"ז בשם מהר"י אבוחב: "מי שהלך לכפר שאין בו ישראל ולן שם בליל חנוכה, **אע"פ שאין לו בית מיוחד**, שמענו שהי"ר משולם הי' נוהג להדליק ולברך זכר לנס". [ועד"ז בלי' שלה"ג (שבת פ"ב) ש"אם עומד בין הנכרים, **אע"פ שאין לו בית לעצמו ולא פתח לעצמו** חייב להדליק נר לעצמו אע"פ שאשתו מדלקת בביתו, שהרי אין הס מפורסם אצלו ואינו רואה נ"ח לברך עליו" (כשי' המרדכי שהביאה המחבר להלכה בסתרע"ז סי"ג. ושקו"ט בזה באחרונים. ואכ"מ)]. ודבריו ברור מללו, דגוף קיום מצות הדלקה ליכא כשאין לו בית מיוחד, אלא שמ"מ מדליק "זכר לנס" כיון ש"אינו רואה נ"ח לברך עליו" ברכת הרואה. וכ"ז פשוט.

אלא שבהיה דספינה י"ל עוד וג"ז עיקר, דס"ל להנך ראשונים, דספינה שאני דהו"ל כביתו, ובפרט במקורה, וכששילם עבור הנסיעה (וכמ"ש באחרונים לגבי נסיעה ברכבת (ערה"ש סתרע"ז סי"ה. שו"ת מהרש"ם הנ"ל. ושם פ"י דרש"י מיירי באינו מקורה. וע"י מקראי קודש סוסי"ח)). ולחעיר מדין בתים שבספינה, דלאו לכל מילי איקרבי בית (ראה בחזון יחזקאל תוספתא שבת פ"יא ה"ל).

ואכתי תיקשי בהבנת שי' רש"י וסייעתו דס"ל שאינו מדליק בספינה, ומדוע גרע מביתו. ולכא"ו לא מסתבר לומר דאינהו מיירי באופן שא"פ לו להדליק מפני הגשמים, או שאין לו נרות, והאר"ח מיירי בגוונא אחרני. וראה

הוא: "אע"פ שאין לו בית ולא אהל [ולכן הו"א דמיפטר מחובת הדלקה, מ"מ] חייב להדליק נר חנוכה [מטעם אחר, דהא אגן קיי"ל] [שבדיני נ"ח נשנו ב' חיובים, שכא"א] חייב [לעשות חדא מגו תרתי, הראשון] לקיים הדלקת נר חנוכה [במקום שיש לו בית], או [במקום שפטור מחובת הדלקה, חייב] לראותם לפחות ולברך עליהן כמ"ש הש"ע [סתרע"ז סי"ג]. ואף אם דחוק קצת בלשונו, הרי רוב הדחוקים אמת, ובפרט שקצת מאד כנראה למעיין, ושבקי דאיהו דחיק ומוקים אנפשי.

[ובמטותא דמר, לא ידענא שותא דמר, בשו"ת ציץ אליעזר [בהקדמתו לח"ח. ואידי דחביבא ל"י חידוש זה חזר ושנאו כמ"פ בחי"ב סי"ו. ושוב בחט"ו סכ"ט] מד"ע וללא כל מקור, דקרוב לודאי שצ' להדליק בפנת הרחוב, שהוא היפך המפורש בראשונים ובאחרונים. ועד"ז כתב בשו"ת משיב דברים [ראזענבוים] או"ח סי' ג, וראיותיו אינן כמריעות. ואכן הרב השואל גם לא ס"ל כות"י. ובה נסתר גם משי"כ בשו"ת אז נדברו [ח"ו סע"ה] ד"אם הי' הדין דבעינן איזה גדר בית .. דבר זה הוי חידוש והי' צריך להיות מפורש באיזה מקום] – דבאמת מפורש הוא בכ"מ, וכנ"ל באורך. ואף אגן נעני אבתרי, דלדבריו שאפשר להדליק ברחוב, ד"ז צ"ל מפורש באיזה מקום. ובגמ' ובראשונים ובכל הפוסקים נזכר כמ"פ שמדליקה על פתח ובתו.

ולא אישתמיט בשום דוכתא לומר שזהו רק לכתחלה, ושמן הדין אפשר להדליק בחוצות (כ"א מצד ברכת הרואה, ולחד מ"ד, לשיטת המרדכי), אף שרגיל הדבר ומעשים בכ"י – ובפרט בזמנם – שנוסעים בדרך. [ועד כדי כך, שמצאו הפוסקים [לח"מ חנוכה פ"ד ה"ד. פ"ח סתרע"ז סי"ז] לנכון להודיענו שהדלקה בשמאל הפתח אינו טעבב, ויצא דביעבד בהניחו בימין, ומוכח דביתו ופתח ביתו דוקא הוא. ואף את"ל דפתח ביתו לאו דוקא, והרי בזה"ז? שמדליקין בפנים א"צ להקפיד על דין טפח סמוך לפתח (רמ"א סתרע"א סי"ז). ולהעיר מב"י יו"ד סרפ"ט בדעת הטור לגבי מזווה, דלי "מצוה להניחה" מוכח דלאו לעיכובא הוא. וגם בזה נתקשו האחרונים טובא דהא קיי"ל דרק בשעת הסכנה מדליקה על שולחנו, וכשאין סכנה לא יצא יד"ח. ובמק"א נתי' אצלנו בדיוק ל' הרמב"ם ששעת הסכנה אינו דין דביעבד (כמ"ש הריטב"א שבת כא, ב), אלא דין מחודש דשעת הסכנה, שאינו בכלל תקנת נ"ח], אבל ודאי שצ"ל בביתו דוקא]].

ויש להאריך בכ"ז גם ע"ד הדרוש, ונקודת הענין בקצרה, דכבר כתבו דורשי רשמות דנ"ח ענינו שכל בית פטור יהי' בחי' ביהמ"ק. ועוד כתבו כיו"ב בטעם התקנה להדליק על פתח ביתו ע"פ המבואר במדרשים שעקרו בני"י דלתות בתיהם, ומטעם שגזרו היוונים לכתוב על הפתח שאין להם חלק וכו'. וכבר העירו מאגרת קדוש השם להרמב"ם שגזרו שלא יסגור אדם את פתח ביתו כדי שלא יתיחד להתעסק בשום מצוה. ועפ"ז כתבו לפרש שמדה כנגד מדה התקינו פירסומי ניסא בפרהסיא, ודוקא על פתחי הבתים.

וי"ל ע"ד הרמז ב' המדרש "הודאיים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף, ועל פתחינו כל מגדים זה נ"ח" [ובכ"מ – ה"ל "מזווה ונ"ח"],

עליו בביתו, מדוע נקטו ספינה דוקא, ומפרש לה משום שבספינה אין בידו להדליק, משא"כ באכסנאי דיכול להדליק שם, ואם נאמר שהכוונה בספינה שאין לו נרות, הרי שייך כי האי מילתא גם באכסנאי].

והנה משי"כ האחרונים [ב"ח סתרע"ו ד"ה המדליק. מג"א שם סק"ו] שהוא חיוב המוטל על גוף האדם, ולכן צ' לעמוד בשעת הברכה – פשוט שהכוונה מצד ברכת הרואה, שהוא ברכת השבח, וד"ז מוטל על גופו דוקא (וכ"כ במקראי קודש סכ"ג. שו"ת אגרות משה ח"א סק"צ. שו"ת שבת הלוי ח"ח סקני"ט. שו"ת אהל יששכר סמ"ט. וקדמם בשו"ת ריב"א [פאקש] סוסי' ד. אבל במחמ"ש סת"ל"ד סק"ט כ' לפרש באו"א. וראה זה פלא, שבשו"ת מנחת שלמה ח"ב סני"ו מפרש לה מטעם שצ"ל ביתו דוקא, עיי"ש. והאריכו בזה בכ"מ. וראה בארוכה קובץ אור ישראל גליון כו (כסלו תשס"ב) מה שאסף א"ש טהור בכל אלה. ואכ"מ]. וי"ל דז"כ הפמ"ג (סתרע"ה בא"א סק"ד) שאם לא ענו אמן יצאו בדיעבד. והארכנו בזה במק"א.

ולהעיר מהתועודיות תשמ"ט ח"ב ע' 83 הערה 25, דל"מ בשום מקום דההולך יחידי במדבר ובבית האסורים פטור מהדלקת נ"ח, אף שאי"ב פרסו"נ [והוא ע"פ משי"כ בחמד משה סתרע"ג. ואכ"מ]. וצ"ל, דמיירי שיש לו אהל במדבר. ועו"ל, דקאי בחיוב לראות הנרות לזכרון הנס, ודוחק קצת. ומחורתא כדשינן מעיקרא. [ועד"ז יל"פ בשיחת ש"פ וישב תשל"ד שבכל מוצב יהי' מנורה ובכל יום ידליק חייל אחר. ובה י"ל עוד, דנתכוון גם משום פרסו"נ, וע"ז ההדלקה בביהכ"נ [ולמנהגנו – במקומות ציבוריים בכלל. ואכ"מ דבר שדשו בו רבים]. ועוד י"ל, דהוא בתור זכר לדבר ומנהג אבות, ולא מצד גוף מצות הדלקת נ"ח. ולהעיר עד"ז משיחת מוצאי זאת חנוכה תשל"ד שיש נקודה הצ' תיקון, בקשר עם הבקשה להדליק נ"ח בכנוסי ילדים משום פרסומי ניסא, דמובן מעצמו שהי' צ"ל ללא ברכה כיון שהוא ביום].

אחרי הודיע לנו את כל אלה, סוף דבר הכל נשמע, דלא נמצא בשום מקום להדיא שאפשר לצאת יד"ח מצות הדלקת נ"ח שלא בבית. וניתו ספר וניחו, שבכ"מ שזכר הדלקה בדרך הוא רק מצד ברכת הרואה "לזכרון הנס", ולהשי' דחייב לראות הנרות.

גם הלום ראיתי אחרי רואי, שבשו"ת שער שלמה [לרש"י זוראפה מארגיל, ליוורנו, תרל"ח – ג, ד] כתב: "המהלך בדרך וחונים בלילה אע"פ שאין לו בית ולא אהל חייב להדליק נר חנוכה .. שחייב לקיים הדלקת נר חנוכה או לראותם לפחות ולברך עליהן כמ"ש הש"ע". ולא העיר מכה"ל. וק"י לפרש דקאי בברכת הרואה, דהרי סיומא דמילתא הוא "לראותם לפחות", ומכללא דעד השתא מיירי מדיני הדלקת נ"ח. והנה, בנוסף לזה שהיא דעת יחיד – נ"ל שיש להעמיס כוונה אחרת בדבריו, ובהקדמה, דבאמת יוקשה כוונתו במשי"כ "או לראותם לפחות", דאם באמת חייב במצות הדלקת נ"ח גם כשאין לו בית, מאי האי דקאמר "לראותם לפחות", הא בראי לחוד לא סגי. ועל כרחנו לומר, דקושטא היא דבכוון דא פטור מהדלקת נ"ח, והדלקתו הוא רק מדיני ברכת הרואה לזכרון הנס, ושיעור דבריו כך

הדלקה³. הגם שראיתי קצת בנ"א בשעה שאוכלים בסעודה אצל אדם אחר שולחים אחר נרותיהם ודולקים שם .. **וטעות הוא בידם ואינם מבינים דבר זה**⁴.

וכדעת הט"ז כ"ה במג"א סק"ז⁴, בקצור שולחן ערוך סקל"ט סי"ט, בחי"א כלל קנד סל"ב, במשנ"ב סקי"ב **ובכל הפוסקים**. ולא עלה על דעתם לחלק ולומר כסברא הנ"ל, דה"ט משום חשדא, ובזממה"ז ליכא חשדא כיון שמדליקין בפנים, אף שזה זמן זמנים טובא שמדליקין בפנים וליכא חשדא, וכמפורש בפוסקים הנ"ל (לענין אחר).

וכבר קדמם בזה מהר"י כ"ץ (אב"ד קראקא, מתקופת הרמ"א [וגיסו] ומהרש"ל), שכתב בשו"ת שארית יוסף (סי' עג – הובא במג"א הנ"ל) ש"כשאינו אוכל שם אלא פ"א לא עלה על הדעת כלל שידליק במקום האכילה⁵. וכ"ה בלקט יושר ע' 151.

ומד' הט"ז, וכן מד' השארית יוסף הנ"ל, מוכח להדיא שסברא זו א"צ לפנים, ופשוטה ומקובלת היא, ולא עלה על דעתם שיש צד וקס"ד להיפך.

[וכן יש להוכיח מגוף דין הדלקת נ"ח בביהכ"נ, דקיי"ל שאין אדם יוצא בהדלקת נ"ח בביהכ"נ (רמ"א סתורע"א ס"ז), אף שת"ח (ואורחים) אוכלים ושותים בו מדוחק, ועכ"פ בחדרים הסמוכים (וכדלקמן ס"ב בארוכה). ועכצ"ל, דבהא לחוד לא סגי לאשווי' "ביתו"].

וראה בס' ברכת הבית (שער נד סי"א) דאפי' בדיעבד לא יצא יד"ח

באקראי (ולזה הסכים גם המג"א ע"ש סקי"ז. ועיין בעט"ז שם קצת שינוי מד' הט"ז. ודבריו צ"ע) דהוי כמו בשוק".

5) וממרוצת דבריו מוכח להדיא, שר"ל, דאפי' את"ל שמקום אכילה עיקר (כדעת הרמ"א ושאר הפוסקים, ודלא כדעתו הוא), מ"מ באוכל באקראי במק"א אין אפי' קס"ד שיוכל להדליק שם. ומשמעות דבריו מורין (ממש"כ "לא עלה על הדעת כלל", וה"ז ממש בדומה ל' הט"ז כאן "אין שום סברא לומר") שאי"ז רק מצד דיני חשדא, אלא שאינו בגדר ביתו לגבי מקום הדלקת נ"ח (אלא שגם בזה י"ל בתרי אנפי: שאי"ז מקום קביעות המצוה לכתחלה, או שאי"ז בגדר ביתו, ודמי כמדליק ברחוב כד' הט"ז. והשני עיקר, דהרי מצד זה גופא שאין לו להדליק שם דאי"ז בגדר ביתו, ממילא מובן דלא יצא גם בדיעבד, וכנ"ל בהערה 2, דחובת ביתו הוא).

ואם נפרש כן בדבריו, אי"ש דלכאוי המג"א זיכה שטרא לבי תרי, דמחד גיסא פסק כרמ"א, ולאידך הביא ד' השארית יוסף שחולק על הרמ"א (ראה בעטרת זקנים שנתקשה בזה. ובא"א שבהערה שלפני"ז, שדבריו צ"ע). ולהנ"ל הכל על מקומו יבוא בשלום.

ולהעיר שהמג"א בסיום דבריו כ' לעיין בשו"ע סי' תט ס"ז. ואכ"מ.

דכוונת נ"ח להאיר בשוק טורי דפרודא, אבל דוקא ע"י פתח ביתו, מבית לחוף ולא במקום החושך ברה"ר עצמו. והפכו במעשה ראובן שיצא לשדה למצוא דודאים הגורמים פו"ר ולגרום עי"ז בנין בית לאה בפנים. ולכן לא הצליח בזה, ונמסרו הדודאים לרחל, ומזה נולד יוסף, כמובא בספרים, ועוד זאת שגרגר עי"ז **ותצא** לאה שיצאנית היתה, אף כי פעלה בכך ש"אלי תבוא", בנין ביתה (ומה"ט רצה ראובן לתקן עי"י שבלבל יצועי אביו). ובחי' של יוסף הוא להבה מבפנים המכלה קש של עשו בשוק. ולכן ה"ז רק בבחי' ריח, ע"ד מצות שעשו לפניך האבות ריחות היו לפי שאינן פועלים בגשם ובשוק, אבל נ"ח שמאיר על פתח ביתו דוקא הוא בבחי' מגדים. ואכ"מ.

3) ואף שהט"ז מיייר בגוונא דבי"ב נמצאים בביתו, אבל משמעות דבריו דאפי' נמצא שם עם כל בי"ב לא יצא ידי"ח, דאי"ז ביתו (ודלא כמ"ש בשו"ת מאזני צדק ח"א ע"ו ובשו"ת קנין תורה בהלכה ארי"ח סעי' לחלק בזה).

4) ומשמעות דורשין דהאחרונים (ולדוגמא: הפמ"ג – שדרכו לעורר בכ"מ שנחלקו הט"ז והמג"א. ועוד כמה מהאחרונים שנקטו לתרווייהו אהדדו) שאין כל מחלוקת בין הט"ז והמג"א (אף שהמג"א העתיק ד' הבי"ח שנקט לטעמא דחשדא, כדלקמן בפנים). וראה גם בא"א תליתאה סתורע"א סי"א (מכת"י – מהדורת מכון ירושלים): "שכתב הט"ז באוכל

ומחוייב לחזור ולהדליק בביתו⁶. וכ"ה סתימת הפוסקים. ובדרא בתראה – העלה כן הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה ח"ב סנ"א) דלעיקובא היא, ואינו יוצא יד"ח כלל במק"א⁷.

[ובכה"ח (סתרע"ז סקי"ז) החמיר טפי דאפי' בהולך לבית אביו לכל ימי החנוכה, דמיהת אם חוזר לישון בביתו מדליק בביתו. ול"ד למש"כ הרמ"א דמקום אכילה עיקר, כיון שאי"ז מקום אכילתו בקביעות כ"א רק לימי חנוכה. ובשו"ת בית דוד (לר' יוסף דוד משאלוניקי – סי' תעב) **דכן המנהג פשוט** שאפי' בן נשוי הסמוך על שולחן אביו לכל ימי החנוכה, מדליק ג"ח בביתו⁸].

דוקא ולא במקום שאוכל דרך עראי – דהא קאי במי שאוכל שם רק "שעה או שתיים" וישוב למקומו, משא"כ אם "עכשיו תהי' גם שכירתו שם" (כל' הטי"ז, ומשמעות דבריו שאפי' נשאר שם רק לאותו לילה. וכ"ה בשו"ת מהרש"ם שבהערה 2, דסגי בלילה א'. וראה בהערה 10), הי"ז כביתו. אלא שמ"מ חלוקים המה, דלדעת אדה"ז א"צ אפי' השתתפות בפרוטתו והוי כבי"ב, אבל דעת הטי"ז מ' דדינו כאכסנאי].

וכבר נתקשו רבים במש"כ בשיחת שבת חנוכה תש"ו (נדפסה בקונטרס ברוך שעשה ניסים, קה"ת תשי"א, עם הערות כ"ק אד"ש): "יהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע] פלעט צינדן ליכט אין הויז פון זיין מוטער, כבוד אמי זקנתי הרבנית רבקה, און אויך פרייטאג ערב ש"ק פלעט ער דארט צינדן די חנוכה ליכט. הגם ער האט ניט געגעסען און געשלאפן דארט".

אלא שבאמת קושיא מעיקרא ליתא, וכפי שביאר בטוטי"ד הגר"י שליט"א פרקש (בהערות וביאורים גליון תתקל, והיא לו נדפסה בס' אגורה באהלך לבנו הגר"מ שליט"א פרקש), דפשוט שבביתו ג"כ הדליקו עבור זוגתו הרבנית [ולהעיר מהמשך שיחה הנ"ל שכשנסע כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע מביתו הדליקה בעצמה. וכנראה הי' זה בתקופה אחרת], וממילא כבר יצא ידי"ח בזה ("מדליקין עלי בגו ביתאי"), עיקר מצות נ"ח, והדלקתו בבית אמו, נוסף לזה שהוציאה ידי"ח, הי' בזה גם גדר מהדרין שכל אחד מדליק בפ"ע.

[ועצ"ע לפי זה דא"כ פשיטא ומאי קמ"ל, ומאי שיאטי' דמקום האכילה והשינה לכאן. וי"ל דטובא קמ"ל, ובהקדם, דלכאז' צ"ב, ממשי"כ האחרונים (פמ"ג תרעד בא"א סקי"א. שו"ת רעק"א מהדו"ת סי"ג. שו"ת כת"ס סקל"ד. ועוד. ובפרט בנדו"ד לגבי הדלקה במק"א כשאתו מדלקת עליו בביתו – בשו"ת מהרי"ל סקמ"ה, הובא במג"א סתרע"ז סקי"ט) דהדלקת מהדרין הוא מטעם שכוונתו להיות מהדרין ואינו רוצה לצאת ידי"ח בנר של בעה"ב, וא"כ בנדו"ז הרי לא יצא ידי"ח בהדלקה בבית אמו, כיון שאינו דר שם, וחסר בגדר מהדרין. וי"ל, דליק מידי, דהרי בנדו"ז בלא"ה הדליק שם להוציא אמו ידי"ח. וראה לקמן הערה 15 מהגהות אמרי ברוך דלאחרי שיצא עיקר המצוה במה שמדליקין עליו

6 אלא שכתב שם (בשערי בינה סקי"ט) להדליק בלא ברכה, כיון שיצא כבר חובת הגוף והברכות בבית חברו. וצ"ע בזה. ואכ"מ.

7 ולא זו בלבד שאינו יוצא ידי"ח בכגון דא, אלא שבס' מועד לכל חי (פכ"ז אות ל) הרחיק לכת, ש"המדליק בביתו וסוגר הדלת והולך לסעוד ולישון בבית אחר של חברו, הברכה שמברך על נ"ח הוא ספק ברכה לבטלה". ואל יחא דבר זה קל בעיניך, שמצינו שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סני"א שבגמר בדעתו לאחר הדלקה להשכיר ביתו או שסותרו מסתבר דלא יצא, וכיון שכן הה"נ בעוזב ביתו, עי"ש דספוקי מספק"ל בד"ז. ומשולש בכתובים – ראה גם שו"ת שבת הלוי ח"ח סקנ"ח, אלא ששם נטה קו. שו"ת בשו"ת שער שלמה (זוראפה, ליורנו, תרל"מ – לג, ד) שכתב דלא כהנ"ל, ודעתו דאזלינן בתר שעת ההדלקה.

וראה נא והביטה עד היכן הדברים מגיעים, שכי"כ נתחבטו מארי תורה בדרא בתראה, במתאכסן אצל הוריו בש"ק, ונוסע משם לאחר השבת היכן ידליק במוצי"ש, וכן בקודש הזיתים שדנו בחתן הנושא אשה בליל חנוכה היכן קנה שבידתו, וכל כיו"ב בשאלות משאלות שונות שנשאלו אצל חכמי הדור. ולדברי הרב המתיר שליט"א, א"צ לכ"ז וביטל כ"ז במחי יד. ודיינו בזה.

8 ובכנה"ג סתרע"ז כ' יתירה מזו, שבקושטא נהגו שכן נשוי הסמוך על שולחן אביו **בקביעות** צ' להשתתף, וכדעת האר"ח ה' חנוכה אות יד בשם י"א. אלא שלא נפסקה הלכה כמותו, ואנן קיי"ל דכל שסמוך על שולחן אביו א"צ להשתתף, כמבואר בב"י שלא הביא רק שיטה זו. ודעת המג"א סתרע"ז סקי"א בשיטה זו (עי' במחה"ש שם) שכי"ה גם באיש זר שאינו מבי"ב, דכל שסמוך על שולחן בעה"ב א"צ להשתתף. וכן נראה דעת אדה"ז בשו"ע סרס"ג ס"ט, ומדבריו נ' שכי"ה גם לגבי נ"ח. [ובמק"א הארכנו בדעת הפמ"ג (סתרע"ז בא"א סקי"ג) דאורח שאוכל על שולחן בעה"ב דרך עראי ולמחר ילך לביתו דינו כדון האכסנאי, דלכאז' אין כן דעת אדה"ז, ולדידי' כל שסמוך על שולחן בעה"ב אפי' דרך עראי, הי"ה מכלל ב"ב. ואי"ז סותר למש"כ בפנים בדעת הטי"ז, דצ"ל **בביתו**

והנה ידעתי גם ידעתי⁹ שמצאנו ראינו בד' הב"ח (סתרע"ז) ש"מי שסועד בסעודה אצל חבירו בהא ודאי איכא חשדא מב"ב כשלא

בביתו, יכול אורח להדליק בביהכ"נ]. ולהעיר מדיוק לי אדה"ז בקו"א לסרס"ג סק"ה דמהדרין היינו משום פרסומי ניסא, ומשמע קצת מדבריו [וראה גם רשימות שיעורים קלמנטון חנוכה ס"ז], שמהדרין הוא מעיקר התקנה, דכל שמפרסם הנס, באיזה אופן שיהי, ה"ה מכלל תקנת נ"ח, וא"צ כוונה שלא לצאת נברו של בעה"ב (ע"ד משי"כ בשו"ת גליא מסכת סוסי' ו. ועוד). וראה גם שפי"א שבת כא, ב ד"ה שם בגמי' ת"ר. וכ"מ פשיטות לי השו"ע (סתרע"א ס"ז) "מדליקין ומברכין בביהכ"נ משום פרסו"ני", ומי דבזה גופא ש"יב פרסו"ני ה"ז טעם מספיק להדליק ולברך (וכפשטות הלי בראשונים. ולהעיר מלי המאירי שבת כא, ב: וזה שנהגו להדליקם בבית הכנסת, עיקר הענין משום פרסומי ניסא, ולא לכוונה אחרת, והדבר נאה). ויתיישב בזה קושיית החכ"צ (שו"ת ספי"ח) במה שמברכין אמהגא, אף לדעת המחבר (שו"ע או"ח סתכ"ב) שלא לברך על ההלל בר"ח, דשא"ה שהוא מלכתחלה בכלל התקנה לפרסם הנס. ולהעיר משו"ת פאר הדור להרמב"ם (סק"א) – הובא באבודרהם סדר תפלת חנוכה) דנזמן לו עוד נ"ח חוזר ומברך. ושקו"ט האחרונים (מג"א סתרנ"א סק"ה. שם רס"י תרע"ו [דמברך שוב על נרות ההידור]. נשמ"א כלל קמח סק"א. מאמ"ר רס"י תרע"ו [במוציא אחרים יד"ח]) בפי' דבריו. וקי' להעמיס פירושים אלו בד' הרמב"ם כמו שהם לפנינו, שחוזר ומברך "אפי' מאה פעמים". אמנם, סתימת לי' הרמב"ם שלפנינו מורה, שסתמו כפירושו, דשפיר יכול לברך "כל פעם ופעם" (כלי האבודרהם). ולהנ"ל יובן, דכל שמפרסם הנס, חוזר ומברך. ונפק"מ בכ"ז לגבי מה שנהגו להדליק נ"ח בברכה במקומות ציבוריים. ואכ"מ יותר. [ועדיין צ"ב במשי"כ שם, שכי"ה אפי' ברוה עוד נ"ח. והוא פלי' ולע"ע לא מצאתי שיעירו בזה. שו"מ פ"א רשימות שיעורים (קלמנטון) לחנוכה סל"ז שדן בזה]].

ואוי"ל באו"א שמדליקין בחצר (וכשי' התוס'י), והי"ה נמי בבית אמו שבחצירו, והי"ה הבעה"ב וכו'. אמנם, מחורתא לפרש בהדלקת כ"ק אדמו"ר נ"ע בבית אמו, דשאני התם שהי' בבית אמו, ורגיל הי' שם, וגם אכל שם כמ"פ בזמנים מסויימים (וכמבואר בהמשך השיחה ע"ד זמני אכילתו בבית אמו. ולכאוי' ה"ז בהמשך למנהגו להדלקת נ"ח), ואי"ז דומה כלל למי שנמצא בבית חבירו ואוכל שם באקראי. [ודלא כהמנהג שנו' בבית דוד שבפנים. וי"ל, דגם לשיטתו מעלה ארוכה דאיהו מיירי שדר במק"א ואוכל אצל אביו רק בחנוכה. ודוחק קצת].

ואל תשיבני מני"ל לחלק בכה"ג – דהרי מצינו כבר כע"ז, ועכ"פ דגמא לדבר, בראשונים, דלדעת המאירי (שבת כא, א), בן גדול ונשוי, אפי' אינו סמוך על שולחן אביו, א"צ להשתתף בפרוטה, ולדידי' גדר אכסנאי הוא רק באיש ז' שאינו מבני הבית [כן מוכח להדיא בד' המאירי, והוא דלא כשיטת המג"א (עפ"מ שפי' בדעת האר"ח – עי' במחא"ש) דמחלק בין סמוך לאינו סמוך. ואף שנקט סמוך על

שולחן אביו – היינו לרבותא ולהודיעך כחם דחכמי התוס' דס"יל דאפי' בכה"ג צי' להשתתף "הואיל ואין ידו כיד אביו" (לי' האר"ח הלי' חנוכה אות יד בשם י"א). אבל להמאירי עצמו, עיקר החילוק הוא בין בניו לאיש ז'. ולי"מ כן בבאה"ל סתרע"ז ד"ה לתת. ויש ליישב. ולהעיר גם מדעת הפר"ח (סתרע"ז ס"ב) – לפי"מ שהבין בשיטתו בשו"ת חסד לאברהם או"ח סכ"ד. ודלא כמ"ש בבאה"ל הנ"ל) דבבן הסמוך בקביעות על שולחן אביו א"צ אפי' להשתתף, ובבן שאינו סמוך אבל אוכל עתה אצל אביו צי' להשתתף עכ"פ, ובן שאינו אוכל אפי' עתה אי"מ שיתוף].

ואף דלא קיי"ל כן, ולהלכה ה"ז רק בסמוך על שולחנו (וראה גם משני"ב סתרע"א סק"ח) – נקוט מינה חדא עכ"פ דשאני בן אצל אביו מסתם איש ז', ובכה"ג אהני סברתו דהמאירי עכ"פ, שאי"ז דומה למי שעומד ברחוב. וכשי"כ שבנדו"ד שסמוך הי' על שולחנה ורק שאינו כ"כ בקביעות. ובסגנון אחר: דפשוט הדבר דאפי' השתתפות בפרוטה (כב"ב הסמוכים על שולחן בעה"ב ונפטרים בהדלקתו); גדר ביתו שהשתתפות או הדלקה מועילה (כדן האכסנאי); ומקום ששוחה באופן עראי לגמרי, דדמי למדליק ברחוב. ואם אין ראי' לדבר, זכר לדבר. וק"ל. ולהעיר ממשי"כ בכנה"ג (סתרע"ז) במנהג העולם לחלק בין בן אצל אביו שאינו מדליק בפ"ע לחתן אצל חמו שמדליק בפ"ע. [ועייגי"כ בחזון עובדי' חנוכה ע' קמח שהאר"ך למענייתו להוכיח דבן (פנוי) יוצא יד"ח בהדלקת אביו אפי' כשנמצא זמן זמנים טובא מחוץ לביתו. והביא כן ממפתחות לסי' התרומה (סרכ"ט) ועוד. ודון מינה ואוקי באתרין. אלא שאן בדידן, כשי' הראשונים שרק בנשוי יוצא יד"ח בהדלקת אשתו (שאלילות ובה"ג וי' האר"ח וסי' הנייר. ועוד. וכפשטות לשמעות לי' הנמי "בתר דנסיבנא", כיון "שקובע בית לעצמו בעיר אחרת" (לי' המאירי שבת. וראה ערוה"ש סרס"ג ס"ה. והאר"ך בזה במעדני אשר שבת (לונצר) סל"ג). וכפס"ד המג"א רסתרע"ז (ונו' בהגה בשו"ע אדה"ז סרס"ג סט"ו) בבחורים. ולי' שו"ת מהרי"ל (סקמ"ה) שהביא במג"א שם – הועתק גם בא"ר שם – "מי מפסל להכיר אם הוא נשוי שאשתו מדלקת עליו או בחור" מורה שבחור ל"מ שמדליקים עליו (א"כ נאמר שבזמנם היו בגדר אינם סמוכים על שולחן אביהם). ועייגי"כ בסידור דרה"ח דיני הדלקת נר שבת (סי' נ ס"ד) שמחלק בין מי שיש לו אשה שיוצא בהדלקת אשתו לבחורים, (אף דלא קייל"ן הכי במי שיש לו חדר מיוחד, עיי"ש בנת"ב החיים)].

9) וראיתי למי שכתב (שו"ת קנין תורה בהלכה ח"ה סעי"ב) להקל בכ"ז, ונתלה באילן גדול, בדיוק הלי' בא"ר (סתרע"ז ס"א. וכ"ה בבאה"ט ועוד) "אבל באוכל בבית חבירו באקראי מצוה מן המובחר שילך לביתו וידליק, ובדיעבד כשאשתו מדלקת עליו סגי, ומי"מ צי' לברך על הראי' במקום שסועד אצל חבירו" –

הדליק בביתו במקום שרגיל להדליק" (והביא דבריו בכה"ח סוסי' תרע"ז, ועיי"ש שהעתיקו גם בשם הט"ז. וראה שם סתרע"א סקי"ג שהביא ד' הט"ז, ומ' דדא ודא אחת היא), ומשמע שהטעם הוא רק משום חשדא.

אבל אי משום הא לא איריא, ומכמה טעמי:

1. י"ל דהב"ח עדיפא מינה קאמר דאפי' את"ל שיוצא יד"ח בבית חבירו, עדיין יש מקום לחשד. והרי בהב"ח קאי הכא בדיני חשדא. ולא בעיקר חובת ההדלקה.

2. ועוד, דהב"ח קאי בגוונא שמתאכסן בבית חבירו ושוהה שם זמן מרובה, אלא שאינו בקביעות. ודוק ותשכח שהט"ז מדייק כמ"פ להדגיש ש"אוכל שם פ"א", "שיאכל כאן שעה או שתיים", ואילו בד' הב"ח נקט רק שאי"ז מקום אכילתו בקביעות. והרי בלא"ה נחלקו הפוסקים בנוגע לכמות ואיכות הקביעות לענין גדר ביתו לגבי נ"ח¹⁰. ומכיון שכן, שפיר אפשר שמתארח באופן שנק' ביתו, ומ"מ כיון שאי"ז מקומו הקבוע, עדיין יש מקום לגדר חשדא.

[ונ"ל ראי' לד"ז, דאלת"ה אלא שאוכל שם דרך עראי באקראי ממש, ונימא שיוצא יד"ח גם במקום ששוהה דרך עראי (ודלא כהט"ז), ומה שצ' להדליק "בבית שרגיל להדליק בו", הבית שישן בו, הוא משום חשדא דב"ב, כפשטות ד' הב"ח – א"כ צ"ב דבלאו ה"ט צ' להדליק שם משום חובת ב"ב גופא. דאי"ל, שיוצאים יד"ח במקומם הם (בבית שישן, ורגיל להדליק בו), מצד הדלקתו בבית אחר (מקום אכילתו באקראי, שאינו ביתם כלל, ואינם סמוכים שם, לא עתה ולא בכלל). ואת"ל, דמיירי שב"ב גופא מדליקים בבית שרגיל להדליק, א"כ ליכא חשדא, דאיהו נמי יוצא בהדלקה זו. והרי רק לאח"ז בהמשך דבריו מיירי באופן שאשתו מדלקת עליו. ובע"כ, דמיירי בכה"ג שהוא מקום אכילה לו ולב"ב, אלא שאינו מקום אכילתו בקביעות, ואינהו נמי יצאו יד"ח בהדלקה שבבית זה (כיון שאי"ז אקראי ממש), אלא שעדיין צ' להדליק משום חשדא שלא ראוהו מדליק בבית שישן בו. ויל"ד, דמיירי שב"ב הדליקו ולא כיוונו עליו להדיא, וקאי להשי' שמדלקת עליו היינו בכוונה דוקא. א"נ, דס"ל שאכסנאי פוטר ב"ב נמי. וכ"מ בתה"ד סק"א: ואיהי לא מדלקה משום דסבורה היתה שהוא ידליק עלי'. ומ' שהוא לפי האמת. ובסו"ד: יש הידור בנר לאיש ונר לאשתו בשני מקומות. ומ' דגם נר דידה הוא משום הידור. וכ"מ בשו"ע אדה"ז סרס"ג סי"א שהבעל יוצא יד"ח בהדלקת אשתו בביהכ"נ של נשים (ואף דיש לחלק שא"צ דין בית לגבי שבת)].

10) וכבר האריכו באחרונים בגדר ביתו לענין נ"ח. ואף שבפרי"ח (רי"ס תרע"ז) כ' שמתארח הוא וכל ב"ב, כל שמונת ימי החנוכה [וכ"מ בחי"א כלל קנד סל"ב] כבר כתבו האחרונים דלאו דוקא הוא, ודיבר הכתוב בהוה, או שגופא דעובדא האן הוה. ולי"ג מפרוז ב"י שנק' פרוז. ובד' הטי"ז כאן מוכח דאפי' אם "עכשיו תהי' גם שכיבתו שם" מהני שיכול להדליק שם (וראה בהערה 8 משו"ת מהרש"ם). וכ"מ

חלי ולא מרגיש גברא דמרי' סיעי, דמעולם לא נתכוון הא"ר להתיר להדליק בבית חבירו, ולא הזכיר כלל סברא זו, וכוונתו במש"כ "מצוה מן המובחר שילך לביתו" – היינו לאפוקי מהדלקת אשתו עליו בביתו, והוא מצוה מן המובחר מצד מצוה בו יותר מבשלוחו (כמ"ש המג"א סקי"ז). והן הן הדברים שכי' הטי"ז שצ' לילך לביתו, אא"כ אחוז תאות האכילה שיכול לסמוך על הדלקת אשתו. והדברים פשוטים וברורים.

מד | לוח יומי, הלכה למעשה – חנוכה תשע"ו, שנת הקהל

3. יל"פ בדוחק, דמיירי באופן שידליק אח"כ כשחוזר מסעודתו, אלא דאיכא חשדא במה שאינו מדליק עכשיו בזמן ההדלקה (אף שלדעת הב"ח בזה"ז מדליק גם אח"כ). ודוק שכתב הב"ח ולכן צריך לילך תחילה לביתו ולהדליק ולחזור לסעודתו. וק"ל. ולהעיר מהשקו"ט בד"ח חשדא לאחר שתכלה רגל.

ובכיו"ב יש להמליץ מש"כ בכללי הפוסקים (נסמן בשד"ח כללי הפוסקים סי' ט"ו אות יט) ד"כשפוסק א' מסופק וא' פשיטא לי' יש לסמוך על מאן דפשיטא לי' דאין ספק מוציא כו". וק"ו בנדו"ד, דמעולם לא כתב הב"ח להיפך מסברתו הפשוטה דהט"ז. ועכ"פ, כל עוד לא מצינו למי שיאמר היפך ד' הט"ז ד"אין שייך לו שם הדלקה", הכי קיימינן¹¹.

וכדמות ראי' לדבר, דאלת"ה מדוע לא הביא הט"ז ד' חמיו הב"ח ע"מ לסתור דבריו, כדרכו בכ"מ. ומינה, דלא שמיע לי' כלומר לא ס"ל, שי"ב מחלוקת, וכו"ע מודי, דכשאינו ביתו "אין שייך לו שם הדלקה".

ב. ועוד, דלו יהיבנא שדעת הב"ח שחובת הדלקה בביתו הוא רק משום חשדא, סו"ס ה"ז פלוגתא דרבוותא, שהרי הט"ז דבתראה הוא לא כתב כן, וה"ז עכ"פ ספיקא דדינא, ואין עושין ספק דרבנן לכתחלה¹², ובדבר שהוא בקל ובנוגע לעשיית מצות אמרינן ספיקא מדרבנן לחומרא (שד"ח כללים ס סק"ל מ"ג – הובא בלקו"ש חי"א ע' 322). ובפרט ב"מצות נ"ח (ש)מצוה חביבה היא עד מאד וצריך האדם להזהר בה [מאד – הוספת הטור רס"י תרע"א] (רמב"ם הל' חנוכה פ"ד הי"ב), ומה גם שי"א שהוא בכלל דברי קבלה¹³.

ג. ואף את"ל שדעת הב"ח עיקר, וכן הלכה, עדיין יש מקום לבע"ד

(חי"א סי"ז ד"ה והנה בגוף) העיר מל' הרד"ך שהוא באו"א קצת) דאנן יתמי דיתמי אין כח בידינו להכריע כדעת יחיד, אא"כ גמיר וסביר ויודע להכריע בראיות ברורות או שכבר נהגו כדעת היחיד. [ובנדו"ד בפרט, שמדובר בנוגע לקיום מצוה דרבנן לכתחלה, שאינו מן הראוי לקיימה ע"י צירוף צדדי קולות רחוקות ודחוקות, וכד' שו"ת הריב"ש שהובא בסוף דברינו כאן, ומילתא דתמיאה היא, ועוד לאלוק מלין. ואכ"מ].

13) בחי' מהרצ"א (מאמר א אות קפ) שאין להדליק בביהשמי"ש משום דדברי קבלה כדברי תורה הוא. ועיי"ש (מאמר ג אות לג) בדיוק לי' הרמב"ם (חנוכה פ"ג ה"ג) [והדלקת הנרות בהן מצוה מד"ס כקריאת המגילה], דדמיין אהדדי. וכבר העירו מל' רש"י (ד"ה דמפרסם – ר"ה יח, ב) שהחזיקו בה כשל תורה. ועד"ז כי בסי' היעבי"ץ (בהוספת מכת"י). [וכע"ז נמצא בסגנון אחר בס' קהלת יעקב (למהרש"ק מאמר ב דרוש ד לחנוכה – י"ל מכת"י) דדברי סופרים דחנוכה הוי כשל תורה]. ולהעיר גם מדעת הבה"ג דנ"ח מצוה מה"ת. אבל אין כן משמעות כל הפוסקים. ועוד להעיר מהסברא דבחקת חיוב ל"א ספיקא דרבנן לקולא (שו"ת מנח"א סל"ו אות ב). אלא שאין כן הכרעת הפוסקים.

14) והוא סברא פשוטה, דאפי' נאמר שאצ"ל

בשו"ע אדה"ז או"ח סרס"ג ס"ט. וראה בסי' לב השבת סי"ב. ואכ"מ.

ועכ"פ, יתכן הדבר דנק' ביתו לגבי זה שאינו כעומד ברחוב, ומי"מ חשדא איכא [ובבאה"ל סתרי"ז ד"ה במקום, דבהלכו גם כל בי"ב ליכא אפי' חשדא]. דוגמא לדבר, החילוק בין ביתו ממש שא"צ השתתפות בפרוטה, ואכסנאי שצ" השתתפות, אף דמותר לו להדליק שם ואינו כעומד ברחוב. ודו"ק כי קצרתי.

11) וגם בשו"ת שבט הלוי ח"ג ספ"ג שסמך ועשה מעשה על יסוד ד' הבי"ח הנ"ל, לא התיר כ"א לבני ישיבה שלומדים כל היום בביהמ"ד וגם אוכלים שם, ונק' ביתא דרבנן, הא לא"ה לא.

12) ואף גם למאי דקיי"ל דכל שעת הדחק כדעבד דמי, והרי בשעה"ד וצורך גדול ובהפ"מ סמכינן איחיד במקום רבים דרבנן, ומה גם בנדו"ד דעבדינן תקנתא לתינוקות שנשבו – הרי כנ"ל, בנדו"ז, מספקא לן דעת היחיד גופי מאי ס"ל. ובלא"ה, ראה בשו"ת שארית יהודה (במילואים סי"ב. ובהוצאה חדשה – יו"ד סל"ח) דלאו כללא הוא לסמוך על היחיד אלא במקום שנראה להדיין או המורה דיש לסמוך עליו, אבל אין לסמוך על היחיד בלי טעם כלל. וכבר כתבו (שו"ת רד"ך בית ג בסופו – הובא בד"מ אה"ע סק"ז סק"ב. ובשו"ת מהרש"ם

לחלוק דהיינו רק בבית חבירו אבל באולמות חתונה וכן בביהכ"נ שאינה מקום דירה כלל, וגרע טפי מבית חבירו¹⁴. והרי נפסקה

וכן נוטה בא"א מבוטשאטש סתרע"ט. וכאמור, כ"מ מדי הראשונים כמלאכים. ושוב מצאתי און לי שכן מוכח מדי הריטב"א שבת כג, ב שהביא הך מנהגא דהדלקה בביהכ"נ בהמשך לדיני ברכת הרואה, עייניש].

ולכאזי ז"כ הראשונים (כלבו סמ"ה. ארחות חיים הלי חנוכה אות יז. אהל מועד שער מו"ק נתיב ו) שכי באו"א קצת שהדלקת נ"ח באה להוציא מי שאינו בקי וזרזי במצוה זו, דהכונה להחיות לראות הנרות (שהרי כ"ד האר"ח (הלי חנוכה אות יג) עצמו בדיני חיוב ברכת הרואה), ועכ"פ זכר למצוה וכיו"ב. ולהעיר מלי שו"ת מן השמים סכ"ה: "מצוה לקדש ולהבדיל בביהכ"נ משום ברוב עם הדרת מלך [והוא ע"ד טעם הריב"ש משום פרסו"נ]. ועוד [ובני"א: והעד] נ"ח מדליקין בביהכ"נ אע"פ שכא"א מדליק בביתו. ועוד כי יש אנשים שא"י לקדש ולהדליק **וכששומעים בביהכ"נ נותנים אל אל לבם ולומדים** ומקדשים בביתם", וכנראה שהוא הדבר והוא הטעם בני"ח.

או יאמר באו"א, וכנ"ל, דמיירי באורחים דגנו בי כנישתא ושפיר יוצאים בהדלקת ביהכ"נ, ומשי"כ "אינו בקי" – היינו שמה"ט ש"ץ מברך ולא האורחים בעצמם (וכקושיית שבה"ל סקפ"ה ותניא רבתי סל"ה, דביש בית דירה, למה לא ישרה ח"ד ספ"ד אות ב, שאין בשו"ת פרי השדה ח"ד ספ"ד אות ב, שאין המנהג לכבד אורח אורח הדליק בביהכ"נ שלא לבייש וכו'). [ויומקת מה ששינה הבי"י מלי הכלבו בהלי חנוכה, וכי שהוא להוציא **אורחים** (עפ"ד הכלבו בהלי פסח), דחד טעמא היא, ודא ודא אחת היא. אבל ראה שד"ח הני"ל].

ובשו"ת שבת הלוי ח"ד סי' סה, ר"ל דהריב"ש שכי שאין יוצאים יד"ח בהדלקת ביהכ"נ פליג אמשי"כ הראשונים הנ"ל. ותמוה קצת, דלפ"ז מדוע לא העיר בזה המחבר ביתה יוסף, ומה גם דשביק המחבר לדעת הראשונים כמלאכים (אף שהכיר דבריהם), ונקט לעיקר כדעת הריב"ש דבתראה הוא [ול"ש לומר בזה הלכתא כבתראי במקום שאפשר שאם ידע ד' הראשונים הי' חוזר בו (רמ"א חו"מ סכ"ה ס"ב)]. ובפרט כשלא הביא הבתראה ראיות לדבר (פתי"ש שם סק"ח). ומה גם לפי הידוע שאין הכרע שהמחבר עצמו ס"ל לכלל זה בדי הפוסקים, וכמו שהשיג עליו הרמ"א בהקדמתו לדי"מ או"ח ש"לא חש לדבר שצווחו בו קמאי דקמאי לפסוק הלכה בכל מקום כבתראי וכו'. וראה גם ד"מ יו"ד סל"ה אות ג). ולהני"ל א"ש, שהכל הולך למקום אחד, ובחדא שיטה קיימי. ואפוש פלוגתא לא מפשינן. [וראיתו בסי' נתיבים בשדה השליחות (ראסקין) סי' יג, שהשיא דברי הבי"י לכוונה אחרת. והבותר יבחר].

ולפ"ז, **לכו"ע**, שאר בני"א אין יוצאים יד"ח הדלקה בהדלקת ביהכ"נ (רמ"א סתרע"ז סי"ז), כיון שהוא מצות נר איש וביתו (שו"ת הריב"ש סק"א). ואין הכוונה שביש לו ב"ב לא יצא בזה חובת הדלקה לבני ביתו (כדעת השואל בשו"ת הריב"ש שם משום חשדא, או כמשמעות לי הפמ"ג סתרע"א בא"א סק"ד ש"אין היכר לב"ב דזה עיקר". וכ"מ בלבוש סתרע"א סי"ח

ביתו, ובבית **חבירו** סגי, הרי ביהכ"נ אינה בכלל "בית דירה", ופטורה ממזוזה לפי שאינה בכלל "ביתך" (יומא יא, ב. וגם ביהכ"נ של כפרים החייב במזוזה, הי"ט משום ש"י"ב בית דירה לאורחים). וכלי סי' המנהיג (הלי חנוכה) "דאין חיובא בביהכ"נ להדליק נ"ח, כ"א בבית שאדם דר בו .. וביהכ"נ פטור ממזוזה .. אא"כ יש שם בית דירה לדור בביהכ"נ". ולהעיר מבי הגר"א (סתרע"א סי"ז) דביהכ"נ תרתי איכא, משום חשדא, ועוד שצ"ל נר איש וביתו. וק"ל.

גם הלום ראיתי אחרי רואי בשו"ת מקדש ישראל (הארפעס – סי' ע. ופש סע"ה), דאזיל בתר איכא, וכלפי לייא, ור"ל דביהכ"נ עדיפא, שכל בני העיר שותפין בביהכ"נ [ראה נדרים מת, א – במשנה]. ול"י להלום סברתו, דכאן א"צ לדין בעלות, כ"א גדר דירה, ובביהכ"נ "אין אדם דר בו". וסוגיין דעלמא שלא כוותי". [וע"ד החסידות – יש להעיר מד"ה והוי אמר המכסה תשל"ז סי"ג (סה"מ מלוקט ח"א ע"ר ז): "אדם הדר בבית חבירו .. שגם לאחר שהוא דר שם הבית הוא בית חבירו, ואעפ"כ הוא דר שם בכל עצמותו כמו שהוא דר בביתו". ול"ש לומר כה"ג בביהכ"נ].

15) ומשי"כ כמה מהראשונים (תניא רבתי סל"ה. ב"י סתרע"א בשם הכלבו. וכבר הקשו (שו"ת בנין שלמה סי"ג) – הובא בשד"ח מערכת חנוכה אות כד בסופו. וראה בשו"ת מנח"א דלקמן) שאינו בכלבו לפנינו. אמנם, כ"ה בכלבו **הלי פסח** סי"ג ד"ה למנחה, שהדלקת ביהכ"נ באה לפטור ולהוציא האורחים שאין להם בית – הנה (נוסף לזה שלא נפסקה הלכה כן –) אדרבה הי"ז ראי' לסתור, דמינה דמי שאין לו בית **אין ביכולתו** לקיים מצות נ"ח. אלא, שכוונתם באו"א, והיינו לפוטרים מברכת הרואה והחיות לראות הנרות כדי לזכור הנס (ע"י בשי"ע סתרע"ז סי"ג וברמ"א שם. וראה בשו"ת התעוררות תשובה ח"ג סי' תס שפי' כן בטעם המנהג). או יאמר, דמיירי באורחים דאכלו ושתו **וגנו** בי כנישתא, והי"ז ביתם לכל דבר, "ביתא דרבנן" (עיי"ש בשו"ת התעוררות תשובה ח"ג סתני"ז אות ב). וככל הדברים והאמת האלה, כי לפרש בשו"ת מנח"א ח"ב סי' סח. [ובעיוני בספרים, ראיתי בקצת ממחברי זמנינו שהגיבו בדברי שו"ת מנח"א הנ"ל דקאי באורחים הדורים באכסניא, והקהל נותנים להם חלקם במנורת ביהכ"נ. אבל לאחר העיון יראה מדבריו דמיירי באורחים הדורים בביהכ"נ. ועכ"פ בשו"ת התעוררות תשובה מוכח דעתו להדיא כן (ראה בהגהותיו לשו"ע סתרע"א סי"ז ובהגהות להב"י שם. ועיי"ג במש"כ בשו"ת ח"א סק"ג)].

וכאופך הראשון, מי קצת בלי סי' המתכם (פסחים קא, א. וכ"ה בכלבו בהלי פסח סי"ג. אבודרהם מעריב של שבת) "שיצאו יד"ח **הרואים** שאין להם בית **לברך שם**". [ואם כי כ' קצת מחכמי זמנינו (שו"ת אג"מ או"ח ח"א סק"צ) שלא לברך ברכת הרואה על נרות ביהכ"נ – סתימת כל האחרונים דשתקו מזה מוכח דלא ס"ל כן. וכמ"ש בהלכה בשו"ת מנח"א הנ"ל. וכן העלה בשו"ת התעוררות תשובה דלקמן.

ההלכה בשו"ע בסתמא, ללא כל חולק¹⁵, שאין אדם יוצא יד"ח בהדלקת ביהכ"נ וצריך לחזור ולהדליק בביתו.

ואם כי היד הדוחה נטויה, ויצאה לחלק בין ביהכ"נ שאין אוכלים ושותים בו, לביהכ"נ שאוכלים ושותים ב(חדרים הסמוכים ל) ביהכ"נ, בקדושה רבה וכדומה – מי זה פתי יאמין לחילוק זה, שהרי גם בימיהם, התיירו לחכמים ותלמידיהם [וכן לאורחים – ט"ז או"ח

ולפרש שם, דז"כ במש"כ שם שאמר למשמשו להדליק בביהכ"נ כיון שאין לו שם ב"ב, ושבקי דאיהו דחיק ומוקים אנפשי]. [וכצ"ל במש"כ בא"א תנינא מבוטשאטש סתרע"ז שנוהגים שאורח מדליק בביהכ"נ, ולאידך, בשו"ת פרי השדה הנ"ל שאין המנהג לכבד אורח להדליק בביהכ"נ שלא לבייש וכו' – דקאי במי שמדליקין עליו בביתו. וכן ראיתי מובא מסי' יומין דחנוכה סמ"ד שהגאון בעל יד סופר נהגו שידליק אורח שאין לו חדר מיוחד בעיר. שו"מ בשו"ת קנין תורה בהלכה ח"ה סעי' דמזה. ובחלק מהדברים כיונתי לדעתו].

וצ"ע הכוונה במש"כ בסי' מאורי אור (בחלק באר שבע – פב, א) דבאמת הש"ץ יוצא שהרי האורחים יוצאים יד"ח, ורק שלא נהגו כיון דעיקר מצוה אינו מבעוד יום, וגם במקום פיתא אז לינה.

16 אלא שלדעת הר"ן (מגילה כו, ב) רק בביהמ"ד התיירו ולא בביהכ"נ. אבל, לאידך, לדעתו בביהמ"ד מותר אפי' שלא מדחוק (וכ"ה ברמ"א או"ח סקנ"א ס"א), וא"כ מקום לומר דבביהמ"ד אפשר לצאת יד"ח הדלקת ני"ח, ולא אישתמיט כן בשום דוכתא, והרי נהגו להדליק ני"ח גם בביהמ"ד (משנ"ב סתרע"א סקל"ט. וכ"ה בכה"ח שם סקס"ה ו"ביהמ"ד שמתפללין בו"י) ועוד. ודלא כמ"ש בסי' הררי קדם סקס"ו בשם הגר"מ ז"ל סולוביצקי, דצ"ל הדלקה של ציבור (ומה"ט צ"ל בהמשך לתפלת מנחה, עיי"ש. וגם בזה מפורש בכ"מ שלא כדבריו). ובשו"ת שיח יצחק ששל"ח מביא מש"כ הגרע"י ז"ל שלזינגר, שצ"ל ביהכ"נ של רבים דוקא, וקניו לרבים ולא בשכירות. ועיי"ש ששל"ט. ופוק חזי מאי עמא דבר. ועיי"כ בשו"ת משנה שכיר סר"ב להדליק בשעת השיעור, כשלא הדליקו בשעת התפלה).

ואכן כך העלה בשו"ת שבת הלוי ח"ג ספ"ג לבני ישיבה שלומדים כל היום ואוכלים בביהמ"ד. אבל אין הנדון דומה לכאן. ולהעיר גם ממאירי שהדלקה, ב שמונה הצרפתיים שאיחרו זמן ההדלקה, ומדליקין לאחר שעומדים מביהמ"ד, וכ"ה בסי' המאורות שם שהדליקו כשחוזרים בני הישיבה מביהמ"ד. וכנראה טעמם משום ביטול ביהמ"ד (ראה מח"ב או"ח סתרע"ב), ומי קצת שלא הדליקו בביהמ"ד גופא, או שלא סמכו על הדלקה זו לצאת יד"ח. ואנכי הרואה בסי' מאורי אור (בחלק באר שבע – פא, ב) שכנראה טעם המנהג שלא לעשות מלאכה כ"ז שהנרות דולקים, הוא בימיהם שדלקו בביהכ"נ כל היום וישבו שם עשרה בטלנים.

17 בגוף הענין, בדר בחדר מיוחד, אי מותר להדליק ני"ח בחדר הסמוך ונראה לחדרו שדר בו – הנה בשו"ת שארית יוסף שבפנים מוכח, דלדידי דאזלין בתר מקום שינה, יכול להדליק

ד"עדיין לא יכירו בהם ב"ב"י. ויש לדחות כדלקמן), אלא דבכל גוונן, מלכתחלה אין חובת הדלקה כ"א בביתו, וביהכ"נ ל"מ ביתו. ומפורש כן בשולחן שלמה (סתרע"א סק"ט) שגם בדר יחידי בביתו צ" לחזור ולהדליק בביתו בברכה. וכ"ה בשו"ת פני מבין (סרכ"ו). שו"ת יגל יעקב או"ח סע"ב אות ב. ועוד. וכן מוכח מהשקו"ט לגבי ברכת שיעשה נסים ושהחיינו במדליק בביתו ואין לו שם ב"ב (ראה שו"ת זרע אמת סצ"ו – הובא בשע"ת סתרע"א סק"א ובמשנ"ב סקמ"ה ועוד. טהרת המים מערכת ה אות ג. שו"ת התעוררות תשובה ח"א סקנ"ג. ועוד). וכסתמת ל' הרמ"א, וכל הפוסקים דשתקו ל"י, דאין שום אדם [ול' זה מ' דכולל הש"ץ – א"ר, בהה"ט ועוד] יוצא בהדלקת ביהכ"נ, ולא אישתמיט שם מהפוסקים לאפלוגי בדר הרגיל בין מי שיש לו ב"ב למי שאין לו ב"ב, ואי איתא לא הוה שתקו מיניי, דדרך הפוסקים לפרש ולא לסתום, ויכל כה"ג הו"ל לרמ"א לפרש ולא להיות העיקר חסר מן הספרי" (שו"ת אדה"ז סל"א – לענין אחר).

[וגם לפמ"ש"כ בלבוש ובפמ"ג בטעמא דמילתא שלא יכירו ב"ב – י"ל דצ" לחזור ולהדליק גם כשהוא לבדו, וכהכלל ד"אין להוציא דין חדש מדברי איוזה מפרש או פוסק, ואם לא שהוא מוכרח בהכרח גמורי" (שו"ת חכ"צ סק"ט), וקושטא קאמרי דבמי שיש לו ב"ב לא יכירו ב"ב, וי"ל דל"כ טעם הנ"ל דהיכרא לב"ב, כ"א שה"ז בנו"ט לעיקר התקנה להדליק על פתח ביתו, דמדוע עדיין צריך להדליק בביתו, אף שמדליקין בביהכ"נ, והוא מצד היכרא לב"ב, אבל לגופו של ענין בלא"ה אינו יוצא יד"ח שם. [ולהעיר מסי' חפ"ה (לבעל אוה"ח) שבת כא, ב, בשי' רש"י שמדליק על פתח ביתו ולא בפתח חצר, דמעיקרא דדינא צ"ל היכרא גם לב"ב. וכבר קדמו בכע"ז בח"י הריטב"א (ד"ה דאי – שבת כא, ב). ובשיטתי אזיל, שמדליק בפנים גם כשאין סכנה]. ועי"ל באו"א, שלאחרי ההדלקה לא יהא ניכר מי הדליק, שהרי מה"ט צ"ל בטפח הסמוך לפתח, שיהא ניכר שבעה"ב הניחו שם.

ובהגהות אמרי ברוך (סתרע"א) ר"ל דאורח שמדליקין עליו בביתו [וצ"ע שבשעה"צ שם סקנ"ב השמיט פרט עיקרי זה], והדליק בביהכ"נ, א"צ להדליק באכסניא, דגופי נפטר במה שהדליק בביהכ"נ. ולכאוי' כוונתו לחיוב לראות הנרות, או כד"ל לדרך זו שהכוונה מצד דין מהדרין (ראה ע"ז ב) בהנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ני"ע בהערה 8 כאן), דע"פ עיקר המצוה קיים כהוגן במה שמדליקין עליו בביתו. ומינה, דאם אין מדליקין בביתו לא יצא יד"ח כלל בהדלקת ביהכ"נ. וכבר קדמו בלקט יושר ע' 151, שהתירו"ד אמר לבנו שיקנה הדלקת ני"ח בביהכ"נ כיון שאשתו מדלקת בביתו והוא בביהכ"נ, ויוצא ממ"נ (ועפ"ז צ"ל

סקנ"א סק"א] לאכול ולשתות בביהכ"נ¹⁶ מדוחק, ונק' "ביתא דרבנן", וכש"כ בחדרים הסמוכים¹⁷ לביהכ"נ, ומ"מ סתימת ההלכה היא שאין אדם יוצא בהדלקה זו¹⁸.

ד. ואפי' את"ל דכל הטעם הוא רק משום חשדא, הנה אף דקיי"ל בזמנינו שמדליקין בפנים ליכא חשדא, הרי אצל אלו שנהגו להדליק בחלון שייך שפיר חשדא משכניהם שאינם רואים נ"ח בחלון¹⁹.

ה. ואיך שלא יהי', סו"ס גם בזמנינו (שבכלל ליכא חשדא) איכא חשדא מב"ב שבביתו (באם אינם אתו במקום אכילתו באקראי). ובד"א כשכולם באים לאולם או לביהכ"נ, האנשים על הנשים, אבל במצב שלא כל ב"ב נמצאים שם, עדיין חשדא איכא מב"ב, שרואים שאינם מדליקין בביתם כבכל לילה. ול"ש לומר שיודיעום, דא"כ ביטלת כל דיני חשדא מב"ב. וק"ל.

ו. ובנדוד' בפרט, בנוגע לקיום מצוה דרבנן לכתחלה ע"י צירוף צדדי קולות רחוקות ודחוקות, יש בנו"ט להביא מש"כ הריב"ש משמי' דהר"ן (שו"ת הריב"ש סש"צ - הובא בב"י או"ח סתר"צ) ש"אפי' בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח והמשומר מכל נזק ומכשול ואפי' באפשר רחוק, עאכו"כ שיש לנו לעשות כן בדרכי התורה והמצוות שהם כבשונו של עולם, ואיך נניח הדרך אשר דרכו בה רבותינו הק' ונכניס עצמנו במקום צר ובמשעול הכרמים". ובהמשך דבריו (שלא הובא ביתה יוסף): "להניח את הודאי ולתפוס את הספק בעניני המצוות איננו ראוי בשום פנים לקהל קדוש מכובד כמוהו". ודבריו קלורין לעינים. ובזה אשים קנצי למלין. ודי בזה.

ב"י ולא מידי. 19) ואף שהדברים מחודשים, לכאוי פשוטים הם מסברא. וכוה ראיתי בהגהות אמרי ברוך לסתרע"י ס"י (אלא שכתב שם בלשון קושיא), ומ' דמייירי גם בזמנינו. וראיתי אצל כמה חוברי חיבור דגם להמדליקין בחוץ ברה"י ליכא חשדא בזמנינו, כיון שיש לתלות שהם מהמדליקין בפנים. אבל ד"ז נסתר מחמתו, מדברי האחרונים (בישוב הקושיא מ"ש מעובר אחורי ביהכ"נ דל"ח לחשדא) שבני"ח חיישינן טפי אפי' כשיש לתלות באו"א. והנאני כשראיתי, שהגרשז"א הקפיד להדליק בשני פתחים כעיקר הדין. ויש להאריך עוד בזה. ועוד חזון למועד.

במקום שאוכל, כל שהוא באותו הבית. אבל בנדוד' שאני, שרק חדר ומקום אכילתו מיקרי ביתו. ולהעיר מהשקו"ט באחרונים שבהערה הבאה. וק' להאריך כעת. 18) וגם בשבלי הלקט סקפ"ה, שערער על מנהג הדלקת נ"ח בביהכ"נ, כתב ד"אם היו אורחים ישנים בביהכ"נ היו הם צ' להדליק .. ושמה מפני שהיא בית דירה לחזן הכנסת, השתא דלית בהו בית דירה אין להדליק". ולא יחא ל"י ליישב המנהג מפאת האכו"ש בביהכ"נ. וכן יוצא מהשקו"ט באחרונים (שו"ת בנין שלמה ס"ג. שד"ח מערכת חנוכה אות כד בסופו) ע"ד מקום דירת האורחים בביהכ"נ לגבי הדלקת נ"ח, שעצם האכו"ש בביהכ"נ לית

בשורה טובה

לאחרונה סודר שניתן לקבל את "ההלכה היומית - בדקה אחת" שנאמר ע"י המרא-דאתרא וחבר הבד"צ הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א

בלשון הקודש

טלפון: 347-696-7802 [בא"י: +972-3-97-86-898]

וואטסאפ: תוסוף מספר 1-347-456-5665

לרשימת אנשי הקשר שלך ושלח לשם בקשה ל'מנוי'.

אתר: www.halacha2go.com